

NATIONAAL REGIEORGaan
ONDERWIJSONDERZOEK

Differentiatie als sleutel voor gelijke kansen

Anne Luc van der Vegt
researchED 5 oktober 2022

Waarom differentiëren? Twee verschillende doelen

Divergent: Verschillende doelen voor verschillende leerlingen.
Risico: verschillen in niveau tussen leerlingen worden *groter*.

Convergent: Minimumdoelen voor alle leerlingen, voor sommige leerlingen aanvullende doelen.
Risico: nivellering, leerlingen met veel capaciteiten behalen niet hun maximale niveau.

Waarom *niet* differentiëren?

Efficiency: Differentiëren betekent: aandacht verdelen. Klassikaal onderwijs is efficiënt, doordat je alle leerlingen bereikt.

Stigmatisering: Door kinderen naar niveau in te delen, plak je ze een etiket op.

Rechtvaardigheid: Het is niet eerlijk sommige leerlingen meer aandacht te geven dan anderen.

Minder sociale cohesie: Leerlingen die van elkaar verschillen, hebben minder onderling contact.

Onduidelijke doelen: Divergente en convergente differentiatie zijn moeilijk te verenigen.

NATIONAAL REGIEORGAAN
ONDERWIJSONDERZOEK

NATIONAAL REGIEORGAAN
ONDERWIJSONDERZOEK

NATIONAAL REGIEORGAAN
ONDERWIJSONDERZOEK

LEIDRAAD DIFFERENTIATIE ALS SLEUTEL VOOR GELIJKE KANSEN

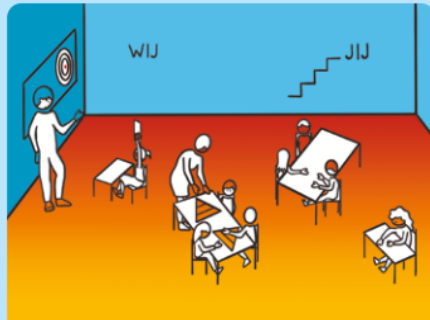
EFFECTIEVE INTERVENTIES TEGEN ONDERWIJSCHTERSTANDEN
IN HET PRIMAIR ONDERWIJS - WETEN WAT WERKT EN WAAROM

Roel Bosker
Firdevs Durgut
Hester Edzes
Marieke Jol
Cathy van Tuijl
Anne Luc van der Vegt

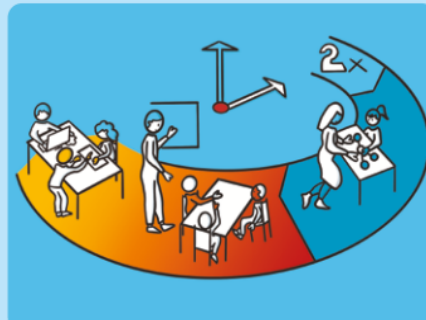
AANBEVELING 1

**KEN EN VOLG
JE LEERLINGEN**

AANBEVELING 2

**GEbruik MODELLEN
VOOR EFFECTIEVE
INSTRUCTIE**

AANBEVELING 3

**GEef LEERLINGEN
DE TIJD**

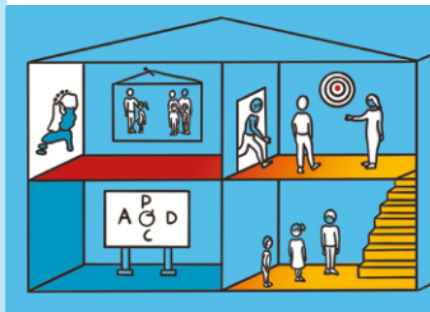
AANBEVELING 4

**WERK DOELGERICHT
IN GROEPJES**

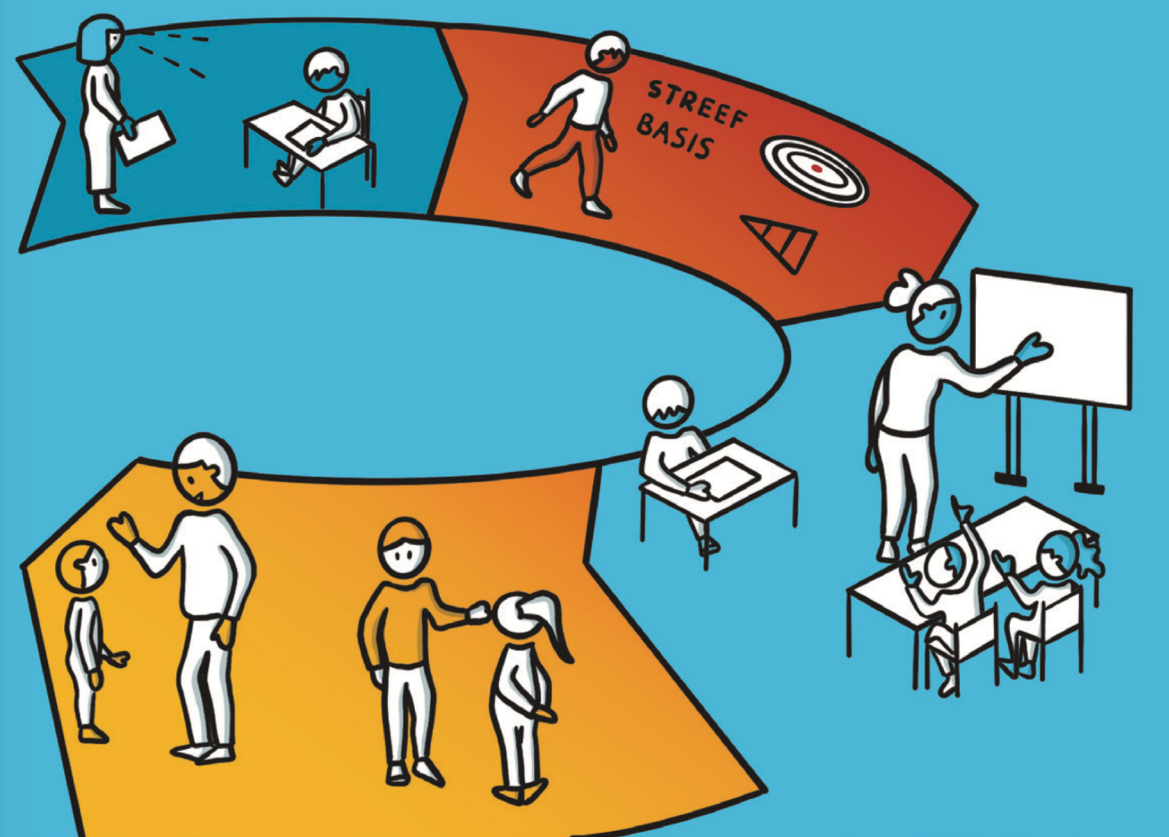
AANBEVELING 5

**ZORG VOOR EEN
STEVIGE BASIS**

AANBEVELING 6

**HOUD REKENING MET
DE LEERLINGPOPULATIE**

Leerling in beeld

Hoe stel je vast wat de leerling nodig heeft?

Welke informatie gebruik je daarbij?

» 1 KEN EN VOLG JE LEERLINGEN

2 GEBRUIK MODELLEN VOOR
EFFECTIEVE INSTRUCTIE

3 GEEF LEERLINGEN DE TIJD

1 KEN EN VOLG JE LEERLINGEN

**NATIONAAL REGIEORGAAN
ONDERWIJSONDERZOEK**

Data-geinformeerd werken

- A. Formuleer een helder en concreet doel: maak het SMART**
- B. Data verzamelen: gesprekken, observaties, opdrachten, toetsen**
- C. Analyseren en interpreteren: vergelijking van de data met het doel**
- D. Actieplan voor verbetering, bv aangepaste instructie, begeleiding, toetsing**
- E. Evalueren: opnieuw vergelijking van data met het doel**

NRO

NATIONAAL REGIEORGAAN
ONDERWIJSONDERZOEK

Differentiatie- cyclus

Voorbeelden:

- **Formatief evalueren**
- **Response to intervention**

NATIONAAL REGIEORGaan
ONDERWIJSONDERZOEK

Differentiatiemythe: leerstijlen

1. Ik deel de leerlingen van mijn klas in maximaal drie groepen in.

☐ a Altijd

☐ b Nooit

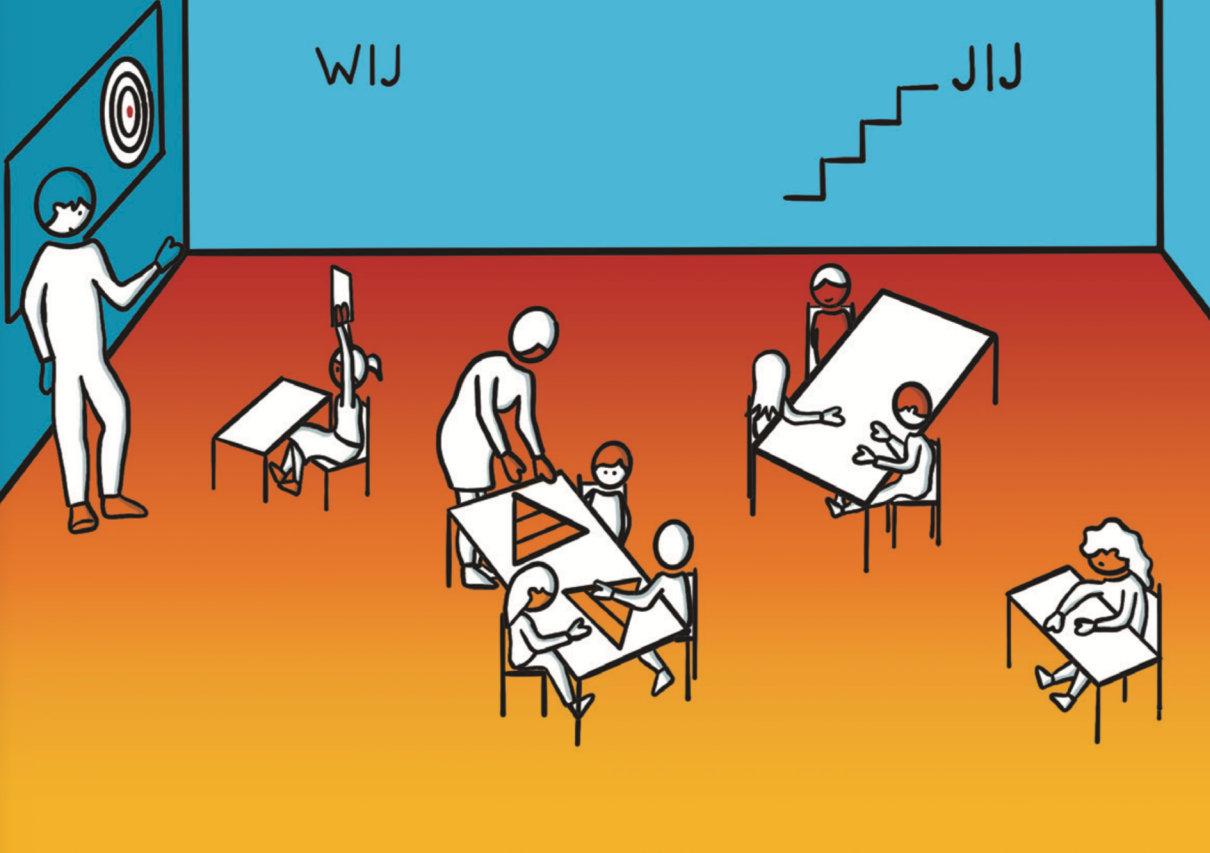
☐ c Soms

2. Ik ben in staat om een lessencyclus van een bepaalde hoeveelheid stof te maken met daarin onderdelen die recht doen aan verschillende leerstijlen, meervoudige intelligentie en verschillende werkvormen.

☐ a Ja volledig

☐ b Nee nog niet

☐ c Gedeeltelijk

Instructiemodellen

Directe instructie: past dat in het VO?

Wanneer past het wel, wanneer niet?

1 KEN EN VOLG JE LEERLINGEN

» 2 GEBRUIK MODELLEN VOOR EFFECTIEVE INSTRUCTIE

2 GEBRUIK MODELLEN VOOR EFFECTIEVE INSTRUCTIE

Directe instructie in het VO

- Positieve effecten, vooral bij leerlingen met leerachterstanden
- Uiteenlopende vakken: exacte vakken, geschiedenis, maatschappijleer

Nota bene:

Goede instructie $\neq$ frontaal eenrichtingsverkeer.
Goede instructie = interactief en activerend.

NATIONAAL REGIEORGAAN
ONDERWIJSONDERZOEK

Flexibel en doelgericht groeperen

- Bepaal indeling niveaus op basis van formatieve evaluatie
- Beperk aantal groepen
- Voorkom vaste 'rollen' van leerlingen
- Varieer homogenen en heterogene indeling

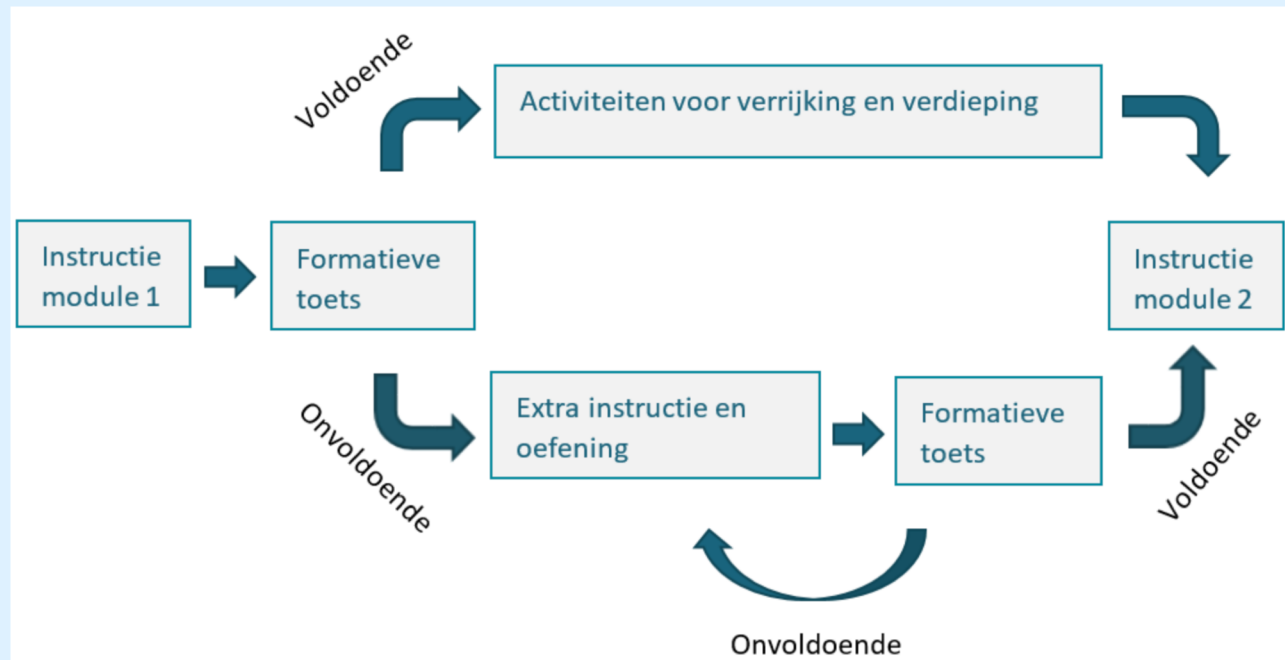
NATIONAAL REGIEORGAAN
ONDERWIJSONDERZOEK

NRO

NATIONAAL REGIEORGAAN
ONDERWIJS ONDERZOEK

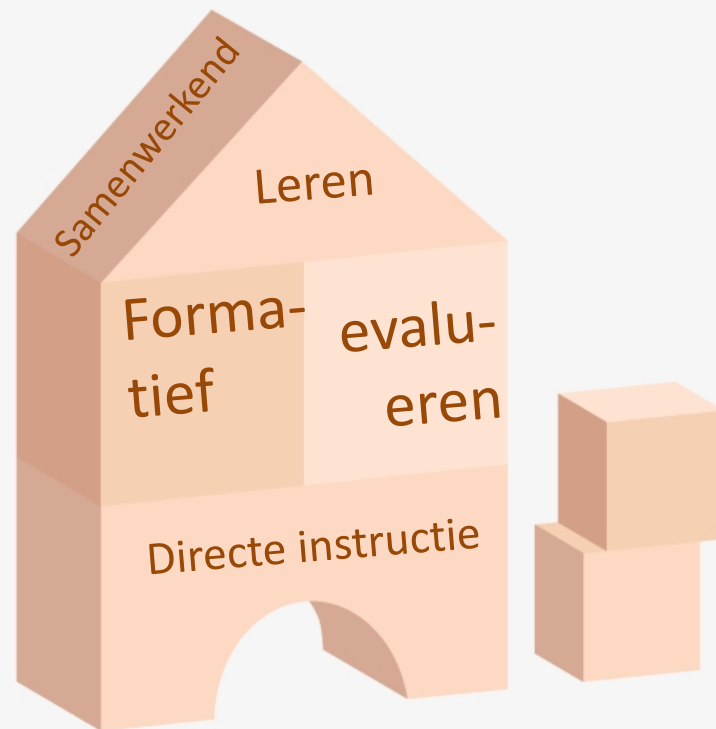
Beheersingsleren

NATIONAAL REGIEORGAAN
ONDERWIJSONDERZOEK

Bouwstenen van beheersingsleren

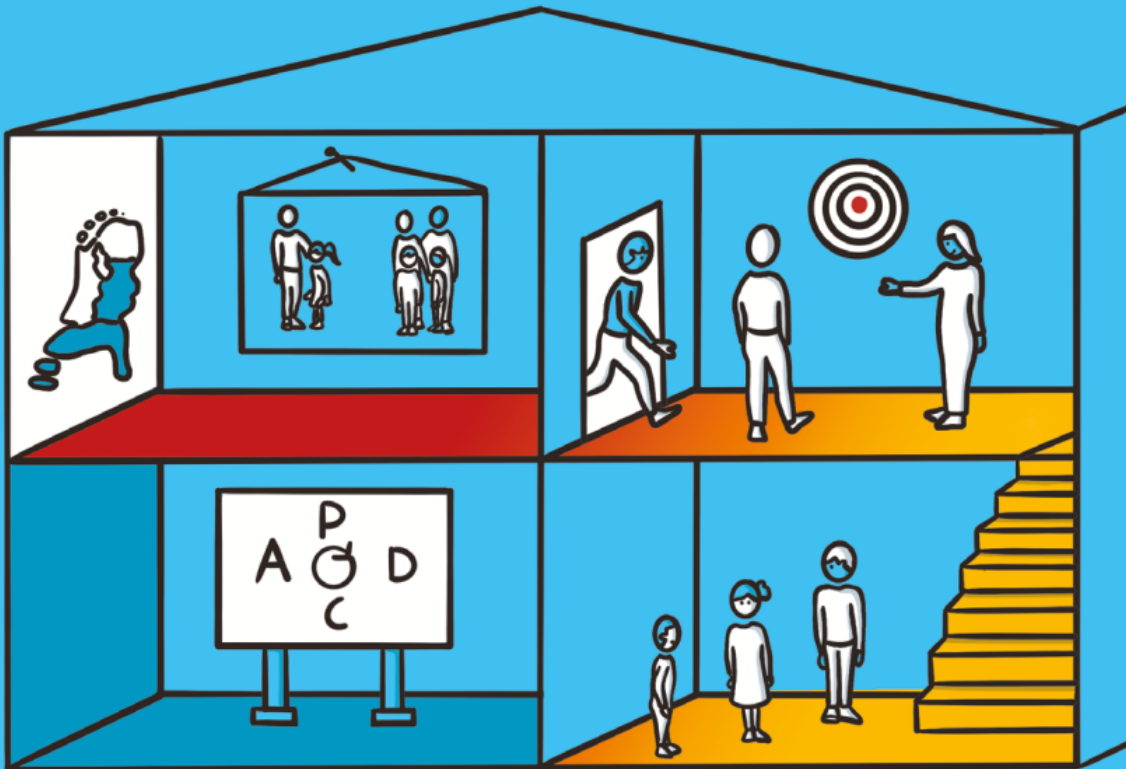

NATIONAAL REGIEORGaan
ONDERWIJS ONDERZOEK

Beheersingsleren op schoolniveau: werken met flexuren

- Voor welke doelen worden flexuren ingezet?
Bestrijding achterstanden en/of brede talentontwikkeling?
- Gebruik je flexuren om achterstanden weg te werken (extra instructie en oefening) en/of te voorkomen (*pre-teaching*)?
- Meer flexuren = minder reguliere lestijd.
Is daar draagvlak voor?
Waar kun je *compacten*, waar niet?

Maatwerk met tieners: Wie bepaalt wat?

Wie bepaalt of en hoe
leerlingen maatwerk-
mogelijkheden benutten?

Ben je daarover tevreden?
Worden mogelijkheden
optimaal benut?

1 KEN EN VOLG JE LEERLINGEN

2 GEBRUIK MODELLEN VOOR
EFFECTIEVE INSTRUCTIE

3 GEEF LEERLINGEN DE TIJD

6 HOUD REKENING MET JE LEERLINGPOPULATIE

NATIONAAL REGIEORGAAN
ONDERWIJSONDERZOEK

Sturing door de leerling of door de leraar

Door de *leerling*, want:

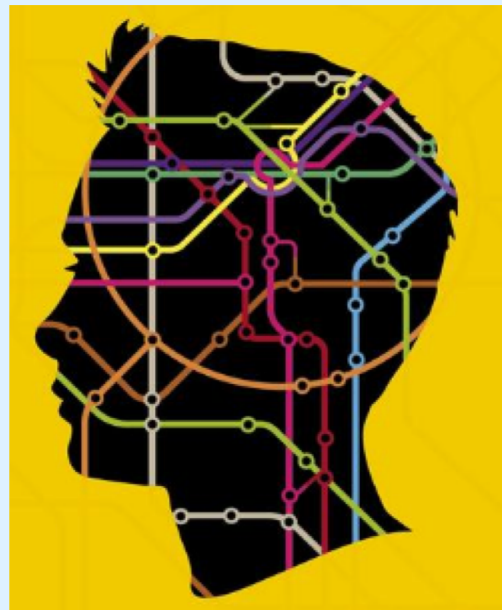
- Keuzes maken doet beroep op intrinsieke motivatie
- Leerling wordt eigenaar van eigen leerproces, bevordert zelfstandigheid
- Positieve samenhang tussen zelfregulatie en prestaties

Door de *leraar*, want:

- Leerlingen overzien keuzes niet
- Vermijdingsgedrag
- Eigen prestaties beoordelen is moeilijk

Zelfregulatie: kunnen tieners dat wel?

- Vanaf de puberteit ontwikkelen de hersenen zich door 'groeien en snoeien'.
- Meer verbindingen, hersenen worden efficiënter.
- Executieve functies (werkgeheugen, flexibiliteit, inhibitie) ontwikkelen door tot *na* 20ste jaar.

"Ik ga mezelf niet afkraken!"

Struikelblokken voor zelfregulatie

Zelfbeoordeling
vaak oppervlakkig en
weinig kritisch.

"Ik werd in het diepe gegooid."

Opdrachten zijn vaak te
abstract en te vaag.

*"Vertel maar wat ik
verkeerd doe."*

Liever beoordeling
door docent.

Zelfregulatie leer je niet zelfregulerend: van leraarsturing naar leerlingsturing

Leraargestuurd ➡ Gedeelde sturing ➡ Zelfsturing

Hoe?

- *Scaffolding*: bouw ondersteuning stapsgewijs af.
- Controleer hoe de *transfer* verloopt van leerstrategieën.
- *Monitor* hoe de leerling zich ontwikkelt. Heeft hij/zij een goed beeld van eigen vaardigheden en beperkingen.

NATIONAAL REGIEORGAAN
ONDERWIJSONDERZOEK

Links op Onderwijskennis.nl

Differentiatie

www.onderwijskennis.nl/artikelen/leidraad-differentiatie-als-sleutel-voor-gelijke-kansen

Data-geïnformeerd werken

www.onderwijskennis.nl/artikelen/onderwijsverbetering-door-data-geinformeerd-werken

Beheersingsleren

www.onderwijskennis.nl/themas/beheersingsleren

Zelfregulatie

www.onderwijskennis.nl/artikelen/stap-voor-stap-op-weg-naar-zelfregulatie